SZINHÁZ

Bartók Béla és Pásztory Ditta hangversenye

Bartók Béla, a nagy magyar zeneköltő, feleségével, *Pásztory* Dittával, a kiváló zongoraművésznővel a hónap végén hosszabb amerikai kőrutra indul. Olyan hirek terjedtek el, hogy Bartók véglegesen az Egyesült Államokba költözik, de amint örömmel értesülünk, csak huzamosabb tartózkodás és nem áttelepülés a világhirü művész szándéka. És ezt boldogan veszi tudomásul az egész magyar zenei élet. Dicsőség és büszkeség, biztató és felemelő az a puszta tudat, hogy közöttünk él, korunk legkimagaslóbb zeneköltője, akinek nemcsak ujító, alkotó zsenije ragyog, előadóművészete gyönyörködtet, hanem akinek jelleme, nagyszerü emberi egyénisége a fénylő utmutató sarkcsillag. Messziről is sugároz az ő példája. Tisztelettel és szeretettel várjuk vissza!

Nagyon szerencsés gondolat volt a hangversenyrendezőségé, hogy elutazás előtt még alkalmat adott, hogy Bartók Béla és felesége kivételes művészetét élvezhesse a közönség, s a mester rajongó hivei lelkes meleg ünnepléssel kifejezhessék hűségüket, ragaszkodásukat. Kedden este a Zeneakadémia zsufolásig megtelt termében bucsuzott az illusztris művészpár, *Bach* á-dur zongoraversenyével vezette be Bartók az értékes műsort, majd Pásztory Ditta *Mozart* igen ritkán játszott f-dur versenyét adta elő finom stilusos művészettel. Szünet után Mozart kétzongorás remek esz-dur versenyét interpretálta, tiszta nemes felfogással, tökéletes összehangolással, az ideális tanár és a hozzá méltó tanitvány. És végül Bartók *„Mikrokozmosz"*-ából mutatott be egy ujabb briliáns sorozatot. Felejthetetlen élményt adott az egész koncert produkcióival és megható hangulatával minden hallgatónak. A kiséretet a *Székesfővárosi Zenekar Ferencsik* János kitünő vezényletével, odaadással, alkalmazkodóan látta el.

(p. l.)

Zenevilág

Stefániai Imre és felesége, Lászlóffy Margit a jövő hónapban együttes zongoraestet rendez.

Schultze „Fekete Péter" cimü operáját Lányi Viktor forditásában, Rékai András rendezésében és Fülöp Zoltán diszleteivel a szezon második felében mutatják be az Operaházban.

„Szöktetés a szerályból" legközelebbi előadásán Tamás Ilonka Constanza, Koréh Endre Ozmin szerepét először énekli.

Nijinszkyné Pulszky Romola „A férjemről és a táncról" cimmel novemberben előadást tart a Zeneakadémián.

*** A Salome ötvenedik előadása.** Kedden ötvenedszer került előadásra az Operaházban *Strauss* Richárd leghatásosabb és legnépszerübb müve: *Salome.* A jubiláris estén *Failoni* Sergio vezényletével a cimszerepben *Walter* Rózsi pompás alakitásával aratott ismét sikert *Strauss—Wilde* zenedrámája.

Főpróba a Nemzeti Szinházban

A Nemzeti Szinház, mely elsőnek tért vissza az összes szinházak közül *a főpróba rendszeréhez,* október 11-én délelőtt fél 11-kor tartja meg Ortner *Szent Borbála csodája* cimü szinművének főpróbáját, melynek első előadása szombaton este lesz.

*** Bartha Dénes dr. előadása.** Bartha Dénes dr., a Zeneművészeti Főiskola tanára, október 9-től kezdődően minden szerdán délután 1/27—8 óráig a Zeneakadémia kamaratermében *Bach—Haydn—Mozart* cimmel tiz előadást tart. Az előadások keretében Böszörményi Nagy Béla zongoraművész működik közre. Hanglemez-bemutatások és elemzések is járulnak az előadáshoz.

**** Az elsodort falu — filmen.** A világjában levő magyar filmgyártás legnagyobb eseménye kétségkivül az a szerződés, amelyet Szabó Dezső irt alá. A kiváló iró megállapodást kötött az Atelier filmvállalattal, amely szerint beleegyezik „Az elsodort falu" cimü országos sikert aratott regényének megfilmesitéséhez.

A XIV. Renée vidéki előadása

A kultuszminiszter kedden döntött a *XIV. Renée* vidéki előadásainak dolgában. A döntés szerint a darab mai formájában vidéki előadásra nem alkalmas. Amennyiben — igy hangzik a döntés — a szerzők hajlandók arra, hogy darabjukat az előirt követelményeknek megfelelően átdolgozzák, semmi sem áll utjában annak, hogy az vidéken is előadható legyen. Ez esetben a kultuszminisztérium ismét felülvizsgálja az ügyet és uj döntést hoz.

Beszéltünk *Harsányi* Zsolttal, a darab szerzőjével, aki a következőket mondotta:

— *A miniszteri határozattal számomra a „Renée-ügy" véget ért. Arról, hogy a darabot átdolgozom-e, vagy sem a vidék számára, még nem döntöttem.*

Mozgalom a magyar népzene érvényesüléséért

Zenészkörökben mozgalom indult annak érdekében, hogy a rádió karolja fel jobban a magyar népzenét. 30.000 aláirást akarnak gyüjteni és a rádió igazgatóságának benyujtani ebben az ügyben. A szétküldött felhivások szerint a magyarságot a rádió igazgatósága főképp cigánnyal képviselteti. A cigányzene azonban aránylag csak igen kis és felszines részét jelenti a magyar zenének, amelyet már tulságosan jól ismerünk és nem tartjuk olyan nagy értéknek, hogy naponta többször óhajtanánk hallani. Azoknak a hallgatóknak, akik nem tudnak különbséget tenni jó és rossz zene, igazi magyar népdal és városi álmagyar nóták között, a rádió adjon irányitást azzal, hogy a cigányos, érzelgős műmagyar nóták idejét csökkentse és közvetitsen naponta legalább egy órán át valódi népzenét.

Fedák Sári Kolozsvárott

Részletesen beszámoltunk Fedák Sári kolozsvári vendégszerepléséről, ő volt az első, akit az ottani szinház meghivott vendégszereplésre és fellépte a Tokaji aszu-ban igen nagy sikerrel járt. A művésznő, aki csak a napokban érkezett haza erdélyi kirándulásáról, október második felében ismét vendége lesz a kolozsváriaknak. Két darabban fog fellépni és pedig a Szókimondó asszonyság hires szerepében, melyet boldog emlékezetü Blaháné feledhetetlen sikerrel kreált még a régi Népszinházban, ahol partnere Napoleon szerepében Szirmai Imre volt. A másik darab, melyet Fedák Sári felvett második kolozsvári vendégjátékának műsorába néhány év előtt a Pesti Szinháznak volt átütő sikere és ez a siker legfőként Fedák Sári nagyszerü alakitásán mulott. Ezt a szerepet fogja eljátszani a kolozsváriaknak a Vihar az Egyenlitőn cimü darabban

Beszélgetés Elsa Merlinivel, az olasz Bajor Gizivel

Egy előkelő dunaparti szálloda kétszobás lakosztályában, furcsavirágos, madaras mintáju kinai pongyolában ül velem szemben Olaszország Bajor Gizije: *Elsa Merlini,* aki a napokban érkezett Budapestre. Tényleg hasonlit? — vagy csak a hasonlatok ragadós szenvedélye ruházta fel ezzel a jelzővel? — nehéz eldönteni. Koromfekete haj, mongolos vonások, ferdemetszésü, izgalomtól, láztól csillogó szemek, puha, meleg mosoly a szépen ivelt szájszögletekben, bugó bársonyos hang — mindez hasonit és mégis más. Talán a fajta, a lényeg, talán az olasz és magyar temperamentum különbözősége, talán az olasz ég örök kéksége és a magyar szelek sivitó hidege magyarázhatná legjobban az eltérést. De minek ide hasonlat? — Elsa Merlini önmagáért beszél. Nehezen kezdi, látszik a szemén, hogy utálja a hivatalos, merev intervju-stilust, meg aztán — furcsa jelenség — *egy szinésznő, aki nem szeret önmagáról beszélni . . .*

— Nem érek rá semmire — mondja mosolyogva és a ferdemetszésü szemek felszaladnak majdnem a homlokráncokig — még itt Budapesten sincsen időm. *Az ugynevezett magánéletre . . .* Otthon, Olaszországban meg éppen fokozott a hajsza, kora reggel kelek, utána egy órát lovagolok, *azután próba, próba, próba a végkimerülésig.* Szabász, cipész, fodrász, szereptanulás, az uj darabok válogatása — nem panaszkép mondom, de igazán nincs magánéletem. Időnként még egy-egy filmszereplés is műsorra kerül, bár — ha őszinte akarok lenni — nem szeretem a filmet. Nem szeretek diribdarabokat játszani egy hosszu, nehéz szerepből, nem szeretem a részleteket, az előkapott epizódokat, nem szeretem amikor az ember ötpercenként kizökken a kerékvágásból. *Az én örök szerelmem mindig csak a szinpad marad.*

— Tizenöt esztendős korom óta a közönség előtt vagyok. Furcsán kezdődött a *„nagy karrier"* (gunyosan mosolyog hozzá a vérpiros szájacska, gunyos ráncok szaladnak a szurokfekete szemek tájékára, gunyos hanglejtéssel magyarázza önmagát a művésznő) még Firenzében történt. Ott jártam iskolába. Az olasz kiejtésem, miután triesztí születésü vagyok, kissé fogyatékos volt. Az iskolával szoros szomszédságban egy szavalótanfolyam is csábitotta a növendékeket. Eljártam a szavaló-iskolába és alig néhány heti tanulás után jelentkeztem az egyik olasz szintársulatnál, *Hihetetlen szerencsém volt, mert éppen egy tizennégy esztendős főszereplőt kerestek.* További négy esztendő után pedig a társulat primadonnája lettem.

— Még ma is minden szabad időmet szinházban töltöm. Itt Budapesten is, ahol már ötödször járok, legnagyobb örömöm az esti szinházjárás. Voltam a *Nemzetiben* kétszer, a *Vigszinházban* és hétfőig akkor, sajnos, már hazautazom — még néhányszor elmegyek *„esti kőrutra".* Pedig még a nyelvet sem értem . . . Azonban a magyar szinészek olyan remekül játszanak, hogy minden pontos szöveg nélkül is megértem, amit mondani akarnak.

— Egyébként a magyarok régi gyengém. Rengeteg magyar darabban játszottam főszerepet, *Bus-Fekete, Fodor, Molnár,* majdnem minden szinműve szerepelt repertoáromon. Elmult télen *Herczeg* Ferenc és *Bókay* János szinműveiben léptem fel nagy sikerrel. Olaszország minden nagyobb városában tapsoltak a magyar szerzőknek, állithatom, hogy az olasz közönség igen szereti és érti a magyar darabokból áradó sajátos, különleges levegőt.

— És a szerelem, művésznő? — kérdezem. — Nem gondolt soha férjhezmenésre, családra, otthonra?

— *Nem érek rá* — kacag Elsa Merlini — ugyan mikor lenne nekem ilyesmire időm? Városról-városra csavargok, akár egy komédiástrupp, vándorcirkusz, mindenütt hajsza, rohanás, pillanatokra beosztott élet — *ugyan hogy élhetne velem férj, család?* Ilyenkor mindig csak azt válaszolom — hiszen sokan kérdezték már ugyanezt — *valakinek szinházat is kell játszania . . .*

Hát még ha olyan jól játszik, mint Elsa Merlini, az olasz „Bajor Gizi . . ."

Baky Marica

Légy jó mindhalálig — délelőtt

Az Országos M. Kir. Szinművészeti Akadémia, mint már jelentettük, október 13-án tartja meg első nyilvános előadását a Nemzeti Szinházban és pedig délelőtt fél 11 órai kezdettel. Első és második éves növendékek játsszák Móricz Zsigmond szinművének „Légy jó mindhalálig" összes szereneit, a darabot tanárjuk: *Lehotay* Árpád rendezi. A szereplők között van *Márkus* Emilia unokája, *Nijinsky* Tamara is, aki Violát személyesiti.

SZINHAZI MUSOROK:

OPERA: Otello (½8). E. 2. bérlet.
NEMZETI: Vidám szüret (½8). VI. bérlet.
NEMZETI KAMARA: Sorompó (8).
VIG: XIV. René. (8).
MAGYAR: Az ördög nem alszik (8).
ANDRASSY: Rád bizom a feleségem (8).
PÓDIUM (a Pesti Szinházban): Valahol Pesten . . . (9).
KAMARA VARIETÉ: Kacagó express (½9).
ROYAL VARIETÉ (Erzsébet-körut 31; telefon: 421-920): Tapsról tapsra (½9).
ERZSÉBETVÁROSI: Három huszár (½6, ½9)
JÓZSEFVÁROSI: Tokaji aszu (½6 és ½9).
KISFALUDY: Sárgarigófészek (½6 és ½9).
MAGYAR MUSZINKÖR: Az utolsó Verebély-lány (csak vasárnap ½4, 6 és 8).
KOMÉDIA ORFEUM: Légió mindhalálig (½9)

SZELLEMI ÉLET

Vándor Kálmán: Tigrisbéke

Vándor Kálmán másfél évtizedes szinpadi irói mult után nem is egészen egy év leforgása alatt vált három regényével az olvasóközönség egyik legkedveltebb irójává. Először a *Trieszti gyors*-sal jött, melyet a közönség jól ismert a szinpadról. A regény finom, szellemes erotikája, könnyed gördülékenysége elegyitve a már sulyosabb elemekkel, megfogta a könnyü olvasmányokat szeretőket s egyben az igényesebb olvasókat is. Következett a *Lipótmező,* mely csakolyan könnyen indul, akár elődje, de fokozatosan egyre mélyül, egyre szélesedik s az olvasó csak akkor eszmél fel, hogy milyen mélységekben és milyen szakadékok felett járt, amikor már tuljutott azokon.

Most harmadik regényében, a *Tigrisbéké*-ben, ebben a félezer oldalas hatalmas könyvében teljes szélességében, mélységében, magasságában bontakozik ki, de ismét az előző regények okos modszerével.

A *Tigrisbéke* ugyanis *társadalmi regény, mégis a történelem vaskereke dübörög soraiban.* Egyes emberek, férfiak, nők életét mondja el, eleveníti meg, kisemberek szerelmeit, küzdelmeit, örömeit, bánatait és regényének hőse mégsem Pusztay Barnabás, Király Béla vagy Mayor Mili, nem is a velük szembenálló, máslátásu uj generáció, Mózes ur, vagy Mayor Katinka, hanem maga az ezer sebből vérző, szétszaggatott Közép-Európa.

Ez a kettősség jelentkezik minden vonalon. Magyar regény a *Tigrisbéke?* Nem is lehetne más. Hiszen szereplői idehaza, külföldön, Csehszlovákiában, Romániában élő magyarok. Az ő sorsuk, életük, küzdelmük él a sorokban. És mégis Közép-Európa regénye, mert a magyarok mellett éppen ugy ott él a Szabóból lett Sabau, a Novák Edéből lett Eduard Novak, Savu Traian, Chivari s a regény három tucatnyi elevenebbnél elevenebb figurájának személyében a szétszabdalt Közép-Európa többi gyermekei. S ugyanazt az objektivitást kapják a kiváló irótól, mint a regény magyar szereplői. De a *Tigrisbéké*-nek ezen a kettősségen kivül még határozottan európai vonatkozása is van, mely a regény fölényes tárgyilagosságában, az irói eszközök megválogatottságában s a világ eseményeinek tárgyilagos szemléletében jelentkezik.

Vándor Kálmán uj regénye, pontosan ugy, mint az első kettő, ugyanazt a módszert követi, amellyel megszerezte a közönség elismerését, mellyel megszerezte magának és sulyosabb problémáinak azt a közönséget is, mely a könnyü olvasmányt keresi elsősorban. Nem kényszeriti ezt az olvasót arra, hogy már az indulás perceiben sziklás, nehéz uton kövesse. Sima, árnyékos, könnyü uton indul el vele s csak akkor viszi az emelkedők, nehezebb lejtők, majd egyre mélyebb érzések utvesztőjébe, amikor már megfogta s ha akarja, sem tudja cserben hagyni. Igy vezeti át a világháborus összeomlás napjaitól napjainkig ivelő uton, igy mutatja meg sokszor megrenditő képekben azt a korszakot, melyet „tigrisbéke" korszakának nevez s amely döbbenetes erővel él regényében. Igy vezeti át azon a szakadékon, mely a mai generáció és a ferencjózsefi korszak még élő generációja között tátong. Igy éri el, hogy hatalmas uj regényével, annak széles perspektivájával, irói erővel megirt fejezeteivel alig egy esztendőn belül akkreditáltatni tudja magát a szinpad után a regényirodalom első vonalában.

(—6)

Taylor Caldwell: Tüz és vas

Tüz és vas a pusztitó háboruk félelmetes jelképe s megdöbbentően igaz jeligéje a mai kornak. Anglia fátyolos napsütésében indul a szélesen hömpölygő történet, de csakhamar az ipari fellendülés szertelen Amerikájában látjuk hőseit, a Barbour-család férfiait és nőit, kiket az iró felülmulhatatlan művészettel kelt életre, hogy lejátszassa velük a pénz és hatalom utáni törtetésnek, Amerika százesztendős társadalmi fejlődésének s három Barbour-nemzedék emberi sorsalakulásának lenyügöző regényét. A politika, harc, rombolás, halál realisztikus alapszinei közt a javithatatlanul romantikus nőalakok játsszák a főszerepet a család sorsfordulásaiban, de mindent leigázva uralkodik a cselekményen a fegyvergyáros Ernest Barbour vasbaöntött alakja. Taylor Caldwell ezzel a művével nemcsak az amerikai regényirás, de az egész jelenkori elbeszélő irodalom csucsaira jutott fel.

Az elmult napokban hagyta el a sajtót *Fodor* Béla hites könyvvizsgálónak *Egyszerüsitett kereskedelmi könyvvitel* cimü munkája, melyben a szerző a kisebb kereskedelmi vállalatok könyvelésének bevezetésére ad gyakorlati utmutatást. Az egyszerü könyvvitelnek egy módszeres javitott alakját dolgozta ki, melyet *nem kell megtanulni,* elég, ha a kereskedő, aki könyvelőt nem tart, figyelmesen vizsgálgatja a mintaábrákat, miközben a könyvet használati utasitásként szorgalmasan, érdeklődéssel olvasgatja.

Gróf Zichy Rafaelné — Stadler Frida: Mit, mikor, hogyan kell tenni, hogy szép, okos és helyes legyen. Illemtant irni sohasem időszerütlen. Ez a pompás könyv nem egy korszak megmerevedett szokásait akarja tilalomfaként elénk állitani, hanem az emberi viselkedés lelki irányitó erőire mutat rá, minden társas illem alapjára, önmagunk és embertársaink megbecsülésére s arra, hogy a helyes, illedelmes viselkedés belső etikai érték kifejeződése. A mindvégig szellemes, józan, érdekes illemtant Byss Róbert pompás rajzai diszitik.

Séta bölcsőhelyem körül. Erdélyi képeskönyv. Ebben a könyvben az irodalom nyomán járunk erdélyi képekért — irja bevezetőjében Kovács László. — „Az iró bölcsőhelyén vagy otthona körül nézünk szét. Látszólag talán csapongó és szeszélyes szakvezérfonalat, vagy politikai indulatot, s legalább is valami világnézeti lencsét, de éppen ezáltal kap közvetlenséget, lirai bensőséget, s talán magasabbrendü realitást is". A könyv: Erdély, ugy, ahogyan irói látják és szeretik, képekben és a legjobb erdélyi irók vallomásaiban.

Giovanni Papini: Az én Itáliám. Papini ebben a legujabb könyvében az Apennini félszigetnek és népének szárnyaló és belső izzástól fütött himnuszát irta meg. Egybefoglalja a mai Olaszország és az antik Róma történetét és sasröptében száguld végig ezen a háromévezredes diadalokban és bukásokban gazdag, de mindig dicsőséges történeten.

Pap József dr.: Biról jogvédelem a közigazgatásban. Most jelent meg a Magyar Jogászélet kiadásában Pap József dr., a felsőház tagja, ügyvédtől egy füzet a biról jogvédelemről a közigazgatásban, amelyben foglalkozik a létesitendő alsófoku közigazgatási biróságok szervezetével, hatáskörével és az ott követendő eljárással. Jogérvekkel alátámasztva kifejti, hogy az alsófoku közigazgatási biróságok feltétlenül mint a közigazgatási szervezeten kivül álló biróságok alakitandók meg, ellátva az összes biról garanciákkal. Ha ezeket a szempontokat figyelmen kivül hagyjuk, akkor nem biról fórumokat fogunk kapni, hanem csak biról formák között működő közigazgatási hatóságokat. Az alsófoku közigazgatási biróság hatáskörének megállapitásánál Pap József dr. továbbra is a taxatió rendszerét kivánja fenntartani, ugy, amint ezt az 1896. évi XXVI. t.-c. is teszi, szemben az általánositás rendszerével, de kiterjesztendőnek tartja a hatáskört a gyámi, gondnoksági, ipar, betegsegélyző pénztár, jövedéki, honossági, kivándorlási, utlevéli stb. ügyekre is, mert ezek nagyfontosságu közigazgatási ágazatok, amelyek körében a közhatósági működés elsőrendü, jogilag biztositott érdekeket sérthet és igy jogsérelmet idézhet elő. Az alsófoku közigazgatási biróságok is az ügyeket érdemileg kell, hogy döntsék el és ne szoritkozzanak csupán a panaszlott határozatok megsemmisitésére. Az eljárásra vonatkozólag szerző nézete szerint fenntartandó azon perrendi eljárási szabályok, melyeket az 1896. évi XXVI. t.-c. előir, mert ezek beváltak. Jövőre a ma működő közigazgatási biróság jóformán alkotmányjogi biróságnak fog megmaradni és csak a legfontosabb közjogi, illetőleg közigazgatási vitás ügyek eldöntésére lesz hivatva. A másodfokon elintézendő közigazgatási ügyek tehát rendszerint az alsófoku közigazgatási biróságok elé fognak kerülni. Szerző sürgeti közérdekből az alsófoku közigazgatási biróságoknak mielőbbi felállitását.

Novy Anna: „Tengerszem vagyok." Egy finomhangu költőnő mutatkozik itt be a lélek bensőséges és halk hurjain rezdülő költeményeivel. Szinei választékosak — csupa halvány pasztellszin — egész hangszerelése igen egyszerü és épp ezzel hatásos. Csendesen mereng az elröppent gyermekkor emlékein, a természet szépségein és az ifjuság mulandóságán. Az élet vad fájdalmai letompitottan érkeznek ide és a szeretet, a hit és az ezekből fakadó harmónia megszeliditi, érzésben és kifejezési formában egyaránt, őket. Csendben álmodnak e versek arról, „hogy jók és megértők az emberek", szeretnék megállitani a futó időt s együttéreznek a fákkal, füvekkel, virágokkal, emberekkel. A tiszta, érzékeny nyelvezet hozzásimul ezekhez a rokonszenves érzésekhez, a nemes tartalom szép köntöse gyanánt.

Kázméri Kázmér: Biro-Bidjan. *Kázméri* Kázmér könyvet irt Biro-Bidjanról, a távolkeleti zsidó köztársaságról, amely Szovjet-Oroszország egyik tagállama. Az érdekes könyvből megtudjuk, hogy 1928 március 28-án proklamálták ünnepélyes formák között Moszkvában ezt az uj zsidó államot, amely körülbelül 8000 km-nyire terül el Moszkvától és 1000 km-re Vladivosztoktól. Biro-Bidjan területe igen gazdag mezőgazdasági munkára alkalmas földekben, de egyben gazdag ásványi kincsekben is. 1928 óta erős léptekkel fejlődött. *Az oroszországi zsidó köztársaság a kollektivizmuson épül fel és az országot a tervszerü és egyöntetü mezőgazdasági és ipari munka jellemzi.* Az uj állam alkotmánya, közigazgatása, társadalmi rendszere ugyanaz, mint Oroszország bármely más tagállamának.